

Marthe Løkken var 29 år, bipolar, ufør og på jobb jakt da Aftenposten traff henne første gang. Nå er hun 32, fortsatt ufør og på jakt etter jobb. Men hun sier hun er friskere enn på lenge. ARKIVFOTO: STEIN J. BJØRGE

Arbeid. Vi gir ikke politikerne makt for at de skal gjøre det som er lett. Det er evnen til å løse de virkelig vanskelige samfunnsoppgavene som teller.

Ung, utenfor og viktigst

Kommentar

Thomas Boe Hornburg

P Politisk kommentator

Da jeg intervjuet henne første gang, var Marthe Løkken 29 år, bipolar, ufør og på jobb jakt.

Nå har hun nettopp fylt 32 år, sier hun er friskere enn på lenge, men er fortsatt ufør. Og fortsatt, etter tre år, på jobb jakt.

Norge ikke best

Marthe er en av stadig flere unge mennesker som hverken er under utdanning eller i arbeid.

På tross av tverrpolitiske ambisjoner om det motsatte: *Andelen* unge som står utenfor har blitt seg fast. *Antallet* øker.

I fjor hadde antallet mellom 15 og 30 år steget til 63 000 – en økning på 12 000 siden 2006, ifølge SSB.

Vi er riktignok bedre enn de fleste OECD-land. Men ifølge Regjeringens nye arbeidslivsmelding har Nederland, Island, Danmark, Sveits og Østerrike alle lykkes bedre enn Norge med å få unge i aktivitet, enten det er jobb, studier eller annen opplæring.

Vi er gode, men ikke best, slik vi burde vært. Og vi har valgt en krevende vei til mål.

Tyskland har valgt å møte problemet

ved å lette kraftig på mulighetene til å ansette midlertidig. Det har gitt resultater.

Sverige har gjort det langt mer lønnsomt å jobbe.

Men i norsk politikk er det lite stemning for en hovedkurs som reduserer terskelen inn i arbeidslivet, eller som gjør det mye mindre attraktivt å stå utenfor. Da står vi igjen med den tredje og vanskeligste veien, den som går via omskolering, støtte og moderate aktivitetskrav.

Få vaktmestre

For det vanskeligste er ikke å forklare *hvorfor* flere unge står utenfor nå enn før.

Langt flere får i dag en diagnose. For tyve år ble for eksempel diagnosen AD/HD knapt brukt i Norge. I dag er det den vanligste årsaken til uførhet for unge med adferds- og personlighetsforstyrrelser.

I tillegg bekrefter ny forskning at de grunnleggende problemene for mange unge ikke handler om skoletrøtthet og frafall, men om vonde familieforhold, rus og dårlig helse. Slik gjør det vanskeligere for politikerne å treffe tiltak som virker.

Dessuten er arbeidslivet blitt mer krevende. Det norske arbeidslivet stiller stadig høyere krav til både fagkompetanse og sosiale ferdigheter.

«Før kunne en vaktmester ha med seg en hjelpegutt. Nå er til og med vaktmestren borte», sier et intervjuobjekt i en rapport om unge uføre.

Resignasjon

Slik får drivkreftene som ekskluderer unge et skjær av uunngåelighet.

Det leder lett til politisk resignasjon. Kanskje er det ikke tilfeldig at vi så langt i valgkampen har viet mindre tid til spørsmål om ekskludering enn jeg kan huske fra både 2005 og 2009.

Med unntak for Torbjørn Røe Isaksens gode bok, *Den onde sirkelen*, snakker Høyre helst om mer velgervennlige saker som helsekø og lærerløft.

Og Ap har så mye å forsvare etter åtte år ved makten at de lett går i forsvar, også her.

Men for en regjering som har hatt arbeid til alle som ledestjerne i åtte år, er dette altså fasiten: Andelen sysselsatte i hele den voksne befolkningen er nå lavere enn den var på slutten av 1990-tallet. Og antallet unge mennesker som står utenfor, har økt med like mange mennesker som det bor i Elverum og Drøbak. Marthe Løkkens historie minner om at noen av dem kunne vært i jobb.

Viktigst

Symptomene på politisk resignasjon er lett å forstå. Men de er ikke lette å forsvare, særlig når det gjelder unge mennesker.

Grunnene er opplagte, men verdt å repetere: Unge som faller utenfor, koster mye for samfunnet. Vi trenger arbeidskraften deres. Og viktigst: Skal vi fylle tverrpolitiske løfter om muligheter for alle med innhold, er det mest av alt her

blant de unge som sliter, at kampen står. Gode liv inkluderer oftest et *arbeidsliv*, på en eller annen måte.

Jeg sier ikke at det er lett. Å redusere andelen unge som faller utenfor, er antagelig noe av det vanskeligste enhver regjering kan påta seg. Fordi årsaken til problemet er sammensatt. Fordi forvaltningen her er treg og sterk. Fordi tiltaksjungelen er ugjennomtrengelig. Fordi arbeidslivets profesjonalisering gjør inkludering stadig vanskeligere. Og fordi et virkelig løft ville kreve mye av så mange: partene i arbeidslivet, Nav, skolene, kommunehelsetjenesten og forskningsmiljøene som må lære oss mer om hva som virker og ikke.

Månelanding ønsket

Men rett før et valg er det verdt å minne om det nær selvfølgelig: Vi gir ikke politikerne makt for at de skal gjøre det som er lett. Det er evnen til å nå de virkelig vanskelige målene som teller.

Av de målene er langt færre unge som faller utenfor blant de aller viktigste.

Men skal vi nå et slikt mål, må vi begynne med å innrømme at vi fortsatt har kommet for kort, også når det gjelder kvaliteten i det hjelpeapparatet som i den norske tilnærmingen til problemet blir så sentralt.

For riktignok har Marthe Løkken, som har en bachelorgrad, fått muligheter til å jobbe. Hun har fått tilbud av Nav om både å spikre paller og plukke søppel.

Men lite mer enn det. Siste beskjedningen hun fikk fra sin saksbehandler i Nav, ifølge henne selv, var at «å få uføre ut i arbeid er ikke det vi jobber med. Men da lærer jeg noe jeg også».

En ting er sikkert: Vi er ikke i mål.

tbh@aftenposten.no

➤ Å redusere andelen unge som faller utenfor, er antagelig noe av det vanskeligste enhver regjering kan påta seg